

Arbetets världar. Historiska, globala och organisatoriska perspektiv

Panel organizer: Paulina de los Reyes, Paulina.de_los_Reyes[a]ekohist.su.se

Denna workshop välkomnar bidrag som teoretiskt, empiriskt eller metodologiskt adresserar arbete, arbetsliv, arbetsmarknad(er), arbetsmiljö och arbetsmarknadsrelationer i olika historiska och globala sammanhang. Arbetslivets och arbetsmarknadens historiska utveckling är ett klassiskt ekonomisk-historiskt fält där arbete och arbetets villkor studerats utifrån såväl organisatoriska, som tekniska och institutionella förändringar. Få begrepp äger den tidsmässiga och rumsliga allmängiltighet som arbete. Samtidigt är det i dess partikulära uttryck som arbetet har historiserats ofta utifrån dikotomiserande termer. Uppdelningen mellan produktiv och reproduktivarbete, mellan kroppsarbete och intellektuellt arbete, mellan jordbruksarbetet och industriarbete eller mellan fritt och ofritt arbete har varit central för att identifiera historiskt specifika institutionella arrangemang och maktförhållanden som reglerar arbetets organisering och arbetslivets villkor under olika perioder. Under senare år har arbetets olika dimensioner uppmärksammats utifrån en rad teoretiska perspektiv som problematiserar gränsdragningar mellan olika former av arbetet och uppmärksammar i stället de betingelser som skapar, fördjupar och upprätthåller formella och informella hierarkier i arbetslivet.

Omsorgsarbetets nya gränser: Subjektsformeringar och fackliga intressen inom Svenska kommunalarbetareförbundets barnomsorgsdiskurs 1972-1987

Daniel Strid, Stockholm University

Den svenska förskolans formering under tidigt 1970-tal kan betraktas som ett viktigt moment inom arbetarrörelsens strävan efter ökad jämställdhet och ett ökat kvinnligt förvärvsarbete. Samtidigt medförde denna process både en omformulering av omsorgsarbetets innebörd och en ytterligare etablering av yrkesarbetet som norm, inte minst genom framväxten av en ny kvinnodominerad (omsorgs)arbetsmarknad. För Svenska kommunalarbetareförbundet (Kommunal) innehöll dock frågan ytterligare dimensioner då dess medlemmar utgjordes av både brukare och arbetare inom denna verksamhet. Med barnomsorgens institutionalisering vidgades således förbundets fackliga intresseområde och nya politiska frågor aktualiserades. I mitt konferensbidrag avser jag att undersöka hur Kommunal förstod barnomsorgsfrågan under 1970- och 80-talet samt vilka fackliga intressen och subjektspositioner – såsom kön, klass och ”ras”/etnicitet – som artikulerades inom denna barnomsorgsdiskurs.

Vilka arbetare och vilka villkor? Arbetslivsberättelser om instabila anställningar

Lena Sohl, Södertörns högskola

Tidigare forskning har visat att under 1980-talets högkonjunktur minskade andelen tillfälliga anställningar, för att sedan öka kraftigt under 1990-talets lågkonjunktur, en ökning som fortsatte även när konjunkturen vänt uppåt. Forskningen visar också att detta förändrade maktrelationerna på den svenska arbetsmarknaden. De strukturella förändringar som har skett sedan 1980-talets har inneburit att arbetet organiseras för att öka flexibiliteten för arbetsgivare. All flexibilitet betyder inte ökad exploatering, däremot öppnar den nya flexibiliteten för större

exploateringsmöjligheter. Instabiliteten är dessutom ojämnt fördelad mellan olika grupper på arbetsmarknaden.

Syftet är att, genom arbetslivsberättelser från två olika arbetsplatser, undersöka hur instabila anställningar påverkar anställdas upplevelser av arbetsplatsen som helhet. På vilka sätt anser de anställda att instabila anställningar påverkar villkoren på arbetsplatsen? Hur påverkas relationerna mellan arbetare av att de har olika anställningsformer?

Pappret utgår från empiriskt material från två olika forskningsprojekt: ett om detaljhandeln och ett om ett stort tvättereri. Anställningsvillkoren på dessa arbetsplatser speglar i flera avseenden utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden för arbetare. Teoretiskt är pappret ett bidrag till att förstå hur instabilitet kan skapa distinktioner mellan olika grupper av arbetare.

Keywords: instabila anställningar, exploatering, distinktioner, klass

Kvinnor, Alkohol och parallella ekonomier i slutet av Stormaktstiden, 1715 – 1721 / Women, alcohol and parallel economies at the end of the Swedish empire, 1715- 1721

Hedvig Widmalm, Uppsala University

Abstract, Swedish: Detta är en fallstudie om de överlevnadsstrategier som fattiga kvinnor i Falun begagnade sig av under 1710-talet. Fokus är på hur kvinnor försörjde sig genom att sälja eller dela ut alkohol. År 1715 beordrade Karl XII att nödmynt skulle framställas för att täcka upp krigets kostnader, och i och med det underminerades Falunkopparens kreditvärde. Samtidigt som inflationen steg led orten av penningbrist. Gruvdrängar och bergsmän började betala för sig med persedlar och polletter istället för kontanter. Gruvdrängsänkor, Soldathustrur och soldatänkor riskerade att uteslutas ur detta ekonomiska system på grund av fattigdom och brist på kredit. När det inte fanns pengar i rörelse blev alkoholen istället en bytesvara. Förutom att sälja den kunde kvinnor dela ut alkohol i utbyte mot gentjänster, som tyngre kroppsarbeten de inte kunde genomföra själva. Jag utgår från taxeringslängder och rättsfall som rör olaglig alkoholförsäljning för att undersöka hur kvinnors försäljning och utdelning av alkohol som en egen typ av ekonomi, parallell med det monetära ekonomiska systemet.

Abstract, English: This is a case study about the survival strategies poor women in the mining town of Falun employed during the 1710s. The focus is on how these women supported themselves by selling or serving alcohol. In 1715, the king ordered the minting of a new type of emergency currency to cover the costs of the war, undermining the credit of Falun copper. As inflation soared, Falun's cash reserves were emptied to fund the war. Miners and mining shareholders started using tokens and bills of payment instead of cash. Miners' widows, soldiers' widows and soldiers' wives risked being excluded from this economy due to their poverty and lack of credit. For them, alcohol became a barter. Aside from selling it, women could serve alcohol in exchange for favours, such as heavy physical labour they could not perform themselves. Studying court cases and investigations into illegal alcohol distribution, I investigate how impoverished women's divestment of beer and brandy almost became a parallel economy during the 1710s.

Osäkra anställningar: den nya normen?

Paulina de los Reyes, Stockholm University
Stefan Carlen, Stockholm University

Den ökade ojämlikheten i arbetslivet är nära kopplad till den kraftiga ökningen av mer osäkra och flexibla anställningsförhållanden. I Sverige har denna utveckling, ofta kallad prekarisering, accelererat sedan 1990-talet. I många andra kapitalistiska länder inleddes utvecklingen tidigare, redan under 1970-talet. I ett globalt perspektiv har reglerade arbetsvillkor och stabila anställningar snarast varit ett undantag. Det här bidraget analyserar den svenska utvecklingen av ojämlikhet i arbetslivet och vilken roll osäkra anställningsformer har spelat i denna. Fokus ligger på detaljhandeln, som är en av de största privata branscherna inom svenskt näringsliv.

Att upprätthålla (o)ordningen. Sexuella trakasserier i arbetslivet.

Paulina de los Reyes, Stockholm University
Stina Malmen, Stockholm University

Detta bidrag fokuserar på förekomsten av sexuella trakasserier i arbetslivet med fokus på informella hierarkier i akademien. Efter #metoo-upproppet som undertecknades av tusentals kvinnor i akademien blev det uppenbart att det finns en signifikant diskrepans mellan jämställdhetspolitikens ambitioner och kvinnors erfarenheter i akademien. Jämställdhet har varit ett centralt mål för kvinnors politiska organisering historiskt sett och syftar på såväl praktiker på olika, överlappande, nivåer som samhällsvisioner, politisk aktivism, akademisk verksamhet, och institutionella regelverk. I en svensk kontext har detta skett med koppling till politiska intressen och till vetenskaplig kunskap. I vårt bidrag kombinerar vi könsteoretiska perspektiv med arbetslivshistorisk forskning för att granska och analysera dels hinder på vilket sätt ojämlikheten på arbetsplatsen upprätthålls och normaliseras. Vi använder begreppet informella hierarkier för att problematisera de normer som upprätthåller en ojämlik ordning på arbetsplatsen. Våra forskningsresultat visar att det ofta handlar om en kombination av olika kategoriseringar; föreställningar om kön, sexualitet, ras, klass och ålder går hand i hand med normaliserade praktiker som oavsett formella kvalifikationer tilldelar vissa anställda en underordnad position gentemot andra.

Rationaliseringens mål – utvecklingen av begreppet effektivitet i statlig verksamhet under efterkrigstiden

Tony Kenttä, Uppsala University

Rationaliseringar inom statsförvaltningen påbörjades i samband med kriget och fortsatte under efterkrigsperioden. De sammanföll således med utbyggnaden av välfärdsstaten. Det sena 60-talets programbudgetering har ansetts utgöra en skiljelinje mot tidigare rationaliseringsutredningar. Den har uppmärksammas som början för målstyrning (Sundström 2003). Med målstyrning kom också prestationsmätning, en av de viktigare nyheterna och en grundbult för att mäta effektivitet. Syftet med denna artikel är att undersöka hur begreppet om effektivitet förändrades från de tidiga rationaliseringsförsöken fram till och med programbudgeteringen i statliga utredningsmaterial och rapporter. Hur utvecklades begreppen

om effektivitet, kostnader, prestationer och effekter under perioden? Vilken relation har förändringar till välfärdsstatens framväxt? På vilket sätt innebar programbudgetering en brytpunkt? Begreppet om effektivitet är ett avgörande verktyg för att kunna rationalisera arbetsprocesser i offentlig verksamhet. Rationalisering innebär att staten försöker kontrollera arbetsprocessen. Men kontroll förutsätter ett mål. I privat sektor är målet uppenbart: effektivisering för vinstmaximering. Eftersom det offentligas produkter och tjänster sällan prissätts på en marknad, måste dock effektivitet begreppsliggöras och göras mätbart i offentlig verksamhet. Detta gäller även för de tidiga rationaliseringsförsöken. Kontrollen över arbetsprocessen blir en fråga om att definiera och bestämma vad som är det offentligas produkter ("prestationer") och vad deras värde är i förhållande till deras produktionskostnader.